

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Михаил Босилков Мелтев

Нов български университет

Относно: представените доказателствени материали за творческа и академична дейност от Д-р Валентина Ангелова Фиданова-Коларова по конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент” в област на висшето образование 8. Изкуства, професионално направление 8.4. Театрално и филмово изкуство и научна специалност „Кинознание, киноизкуство и телевизия“ (Монтаж в документалното и научнопопулярното кино), обявен от НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов” и обнародван в „Държавен вестник“ бр. 97 от 23.11.2018 г.

Общи данни по конкурса

Д-р Валентина Фиданова-Коларова е представила за участие в конкурса изискваните по чл. 2б, чл. 24 и чл. 26 от ЗРАСРБ документи и доказателствени материали за съответствие с минималните национални изисквания към научната, преподавателската и художествено-творческа дейност: автобиография, списък с цитирания, авторска справка - приноси, общ списък с публикации и творчество, доказателствен материал по чл. 70 (2). От представените документи е видно, че тя изпълнява изискването на чл. 65, т.2 от Правилника за развитие на академичния състав в НАТФИЗ, а именно: придобила е образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност № 05.08.03 - Кинознание, киноизкуство и телевизия през 2002 г. (диплом № 28081), главен асистент е в НАТФИЗ „Кр. Сарафов” повече от пет години (от 2013 г. до сега), като в допълнение през периода 2005 – 2013 г. е хоноруван преподавател в НАТФИЗ и в НБУ, режисьор е на 35 творчески продукта и монтажист на 12 от тях. Представени са публикуван хабилитационен труд - монографията „От киновъзприемане към кинотворчество”, три документални и два научно-популярни филма (равностойни на дисертационен труд художественотворчески постижения по т.3.). От представената таблица по чл. 2б от ЗРАСРБ за Минимални национални наукометрични данни и изисквани точки по групи показатели за различните

научни степени и академични длъжности и доказателствата към нея е видно, че д-р Фиданова изпълнява изискванията за заемане на академичната длъжност „доцент“.

Общи констатации

Предложените за конкурса доказателствени материали - филми според изискванията на чл.15. ал.4 от ЗРАСРБ като художественотворчески произведения в областта на изкуствата, равностойни на хабилитационен труд, не повтарят представените материали за придобиване на образователната и научна степен "доктор" Това са документалните филми „Отвъд скока“ - 54 мин. (съсценарист, режисьор и монтажист, 2017 г.), „Призвание - актриса“ - 54 мин. (режисьор и монтажист, 2016 г.), „Навътре в камъка“ – 54 мин.(съсценарист и режисьор, 2014 г). и научно-популярните „Да отмениш предначертаното“ - 27 мин. (режисьор и монтажист, 2014 г.), „Цената на дълголетието“ - 27 мин. (съсценарист, режисьор, монтажист, 2012 г.). Така подбрани, филмите дават цялостна представа за творческия капацитет на д-р Фиданова, който обхваща двете направления в документалистиката, пряко свързани с преподавателската ѝ дейност: монтаж в документалното и научно популярното кино.

Констатации по същество

Монографията „От кино възприемане към кино творчество“ е издадена през 2008 г. Тя е организирана в основен текст от шестнадесет глави разпределени в две части, както и увод, заключение и съдържание с общ обем от 103 страници. Библиография и филмография няма. В научния апарат липсват цитати по установения от БАН образец, което авторът компенсира с позоваване на съответния източник в текста.

В увода д-р Фиданова определя киното като най-парадоксалното и противоречиво изкуство, което „документира реалния живот, чрез възможно най-достоверната недействителност“ като по този начин се превръща в мощно средство за манипулация на отделния индивид и на големи човешки маси. Това определя и значението на изследването на взаимовръзката между възприятието и творческия процес.

В първата част авторът анализира психологията на възприятие на филмовото произведение на екран и като индивидуална употреба. За тази цел се излагат основните постулати на базови теоретици на киното, психолози и психоаналитици. Анализират се законите на филмовата изразност и език, които създават определена условност на

посланието и внушението във визуалното произведение, разглеждат се многобройните опити да се установят веднъж и завинаги законите на кинематографичната изразност, за да се достигне до твърдението, че „законът, който е общ за езика на говоримата реч и за киноезика, е общ само абстрактно, защото в конкретните сфери на функциониране той винаги е специфичен“. След това се преминава към наблюдения върху взаимовръзката произведение-зрител като акт на въздействието внушител-приемник. Според автора при „акт на производство на внушение аудиовизуалното произведение-внушител и зрителя-приемник образуват неделима двойка. Тя описва основни видове внушаемост и вероятността за безкритично приемане на показаното по авторитетни аудиовизуални медии. В главата „Музика и слушател“ докторант Фиданова анализира въздействието на музикалното изкуство чрез физико-техническите характеристики звук, пространство, образ и излага в исторически аспект факторите, които спомагат за нарастване на достъпността на музиката и потреблението ѝ от неподготвени аудитории, което довежда до общо снижаване на качествените бариери и критерии. За мен бе любопитно да узная механизмите, по които „емоционалната нагласа на младия, познаващ старата музикална култура зрител не съответства на чувствата, с които са наситени тези музикални произведения“. Добросъвестно е изложено прераждането на видеоклипа от реклама в самостоятелно аудиовизуално произведение, което младежите възприемат като музикотерапия, а изпълнителите – като модел за подражание. Следва сравнение между спецификите на театър и видео и въздействието на двете върху публиката. Главата „Механизми на внушаемост е посветена техническия инструментариуми изразните средства на аудиовизията: крупности на кадрите, монтаж, метафори и символи. Авторът умело припомня известния ефект на Кулешов, който преобръща представите за възприемане, за кино, за киноистина.

Втората част е посветена на кинотворческия процес. Корените на съзидателното и творчеството се търсят в устойчивостта на цивилизацията и в присъщите на човешката природа игрови инстинкти. През призмата на игровото начало се анализира същността, приликите и разликите на основните актьорски школи и течения – Станиславски, М. Чехов, Лий Страсбърг, Йежи Гротовски, както и разликата в играта на театрална сцена и пред кинокамера. Специално място е отделено за предизвикателствата, които изправят пред актьора непоследователността на снимачния процес, посредничеството на снимачната и възпроизводствена техника, добавената реалност на киносредата, монтажът,

фотогенията. Доктор Фиданова проследява работата на режисьора с актьорите и ни изненадва с някои свои наблюдения в този интересен процес.

Като принос в монографията може да се посочи още един поглед върху взаимовръзката „възприемане - произведение“, систематизацията инструментите за въздействие върху зрителя и възприемането на аудио-визуалната информация. Това само по себе си е достатъчно, за приемането ѝ като хабилитационен труд.

Д-р Фиданова представя като доказателства за художественотворчески постижения в областта на изкуствата по смисъла на чл.24, ал. 1, т.3. от ЗРАСРБ три документални и два научно-популярни филма.

„Отвъд скока” е документален филм с продължителност 54 мин., произведен през 2017 г. Режисьор, монтажист и сценарист е Валентина Фиданова, което е достатъчно основание филмът да бъде наречен авторски. Това е портрет на Йорданка Благоева, едно име-символ на българския спорт и лека атлетика, участник в четири олимпиади, постигнала с цената на житейски лишения два олимпийски медала и пет световни рекорда за висок скок. Филмът е динамичен, забързан в желанието да следва натоварения ритъм на нейния живот, да разкаже за жертвите в победата, за непоколебимостта на спортния дух, за негодите, за травмите, за болката. Освен познавателния принос за живота на тази колкото изключителна, толкова и обикновена българка, разказът впечатлява с непретенциозността си. От една страна хроникално-информационният подход сякаш надделява над познавателния, но от друга именно в него е силата и привлекателността на историята. Авторът умишлено пропуска възможността да навлезе в подробностите около трудни житейски избори между бременност или спорт, лекарска професия или високия скок, грижа и внимание към детето или всеотдайност към тренировките, което би дало възможност за драматично съпреживяване и драма, но би нарушило стегнатия ритъм на историята, на спортния разказ. Това е демонстрация на уменията да се борави с богат изобразителен материал, без любуване. Хрониката надделява, но същевременно тя е силата на разказа. Разказът е гъст, задъхан, не дава време за сантимент. Като начина на живот, който Йорданка Благоева е избрала и следвала неотклонно. Конструиран е просто и безхитростно и като драматургия и като монтаж. Историята тече гладко, разбираемо и комуникативно, събитийната натовареност се трансформира в емоционална, вълнува. Чрез простичка линейна структура се гради

атмосферата на времето без да се изкушава от излишно драматизиране или привнасяне на формални похвати. Във филма има достатъчно момента, в които проличава усет на монтажист към филмовия материал.

„Навътре в камъка“ е телевизионен документален филм с продължителност 54 мин., в който кандидатът е съсценарист и режисьор. Произведен през 2014 г. това е опит за портрет на поета Иван Динков, за неговия живот и творчество. Иван Динков е смятан колкото за про-партиен и ляв, толкова и за инкриминиран по време на тоталитаризма. Поетичните му книги „На юг от живота“ и „Хляб от трохи“ са забранени и иззети още от печатницата, не срещат читателите. Впечатляващ и дълбок поет, противоречива и интересна личност. Филмите за поети и особено стиховете на екран са изпитание за дарованието и професионализма на всеки режисьор. Голямо предизвикателство е намирането на изобразителен еквивалент на силни стихове. Фиданова се е справила с това: разказът е изграден върху документални кадри и възстановки, глас зад кадър и интервюта. Чувството за баланс и умението да предава емоции не ѝ изневерява, режисиранияте сцени не дразнят и се вписват в документалните наблюдения със своята пестеливост и ненатрапчивост. Режисьорът успява да предаде на сюжетостроенето общото настроение на стиха, на съдбовност и предопределеност. Филмът задълбочен, сериозен и важен за националната ни памет.

Следващото документално произведение, представено за участие в конкурса е „Призвание - актриса“ (54 мин., , 2016 г.). Авторското участие на Валентина Фиданов е режисьор и монтажист. Тема на разказа е една от емблематичните български актриси - Гинка Станчева. Подходът към темата е разказ от колеги, семейство и самата нея, наблюдения върху ежедневието и репетиции, части от класически български филми с участието на звездата. Това е хроникален разказ, професионално балансиран и добре структуриран.

Освен документалните филми, кандидатът представя като доказателства по чл. 24 от ЗРАСРБ и два научно-популярни филма с продължителност 27 мин., в които тя е режисьор и монтажист (съсценарист на втория), произведени през 2014 г. и 2012 г. Първият - Да отмениш предначертаното – се занимава с лекарския екип и хора, засегнати от рядката наследствена болест ТТР-ФАП (транстератинова фамилна амилоидна полиневропатия). Вторият, Цената на дълголетие, е разказ за артрозните възрастни

промени и борбата с тях в исторически аспект. Авторите търсят доказателство за съществуването им в миналото чрез произведенията на изкуството и в картини на класици. Приносът на д-р Фиданова е в умението ѝ да разказва разбираемо, да илюстрира, подрежда и свързва занимателно сложна медицинска и научна тематика по емоционални стойности и така да избягва отегчение и дидактика. Това особено личи в монтажната стегнатост и подход.

В допълнение към приносните моменти в самооценката, смятам, че силни страни на кандидата, демонстрирани в предложените произведения, са чувството за ритъм и стегнат разказ, умение за работа в творчески екип и в съавторство, професионализъм и дисциплина. За мен те са творчески еквивалент на научни приноси, изисквани за академична хабилитация.

Заключение

В резултат на всичко казано дотук, смятам, че д-р Валентина Фиданова-Коларова има всички необходими качества и изпълнява изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за приложението му за заемане на академичната длъжност „доцент“. При оценката съм взел предвид качествата на предложените за хабилитационни трудове монография, документалните и научнопопулярни филми, както и изследователската и педагогическа дейност на кандидата. Препоръчвам на научното жури да постави гласува положително. Подкрепям кандидатурата ѝ за заемане на академичната длъжност „доцент“.

Гласувам с ДА.

София

16.04.2019

Рецензент:

(Проф. д-р Михаил Мелтев)